

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата історичних наук, старшого дослідника

Нижник Світлани Володимирівни

на дисертацію Бухти Галини Олександрівни

«Академік НААН А. О. Бабич – вчений та організатор аграрного дослідництва в кормовиробництві України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю глибокого наукового осмислення ролі видатних учених у становленні та розвитку ключових галузей аграрного сектору, зокрема кормовиробництва як основи тваринництва та продовольчої безпеки держави.

У зазначений період вітчизняне сільське господарство переживало як фази науково-технічного прогресу, так і серйозні соціально-економічні трансформації. На цьому тлі наукова, організаційна та педагогічна діяльність академіка А. О. Бабича набуває особливого значення. Його внесок у розроблення сучасних систем кормовиробництва, створення сортів кормових і зернобобових культур, адаптованих до умов різних природно-кліматичних зон України, а також у вдосконалення структури аграрної науки, відігравав вагомий роль у забезпеченні стабільного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Актуальність вивчення постаті академіка А. О. Бабича визначається також потребою збереження історичної пам'яті про наукову школу, яку він створив та очолював, і усвідомленням еволюції української аграрної думки в контексті сучасних викликів – таких як зміна клімату, зростання потреб у високоякісному білку та необхідність забезпечення національної продовольчої безпеки. Дослідження його наукової спадщини дає змогу не лише оцінити досягнення минулого, а й використати напрацьований досвід для розв'язання актуальних проблем сьогодення.

З історичної перспективи, діяльність академіка А. О. Бабича заслуговує на особливу увагу, оскільки досі недостатньо вивчено його внесок у розвиток агробіологічних основ формування врожаю, системи удобрення та технологій

вирощування зернобобових культур в умовах інтенсивного кормовиробництва. Його наукова спадщина має вагомe значення для подальшого розвитку аграрної науки, особливо у світлі потреб адаптації сільського господарства до сучасних викликів.

Таким чином, дослідження теми «Академік НААН А. О. Бабич – вчений та організатор аграрного дослідництва в кормовиробництві України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» не лише сприяє увічненню імені одного з провідних діячів вітчизняної аграрної науки, а й виконує важливу функцію наукового осмислення досвіду, необхідного для подолання сучасних викликів у сфері виробництва кормів і розвитку тваринництва в Україні.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розкритті концептуальних основ розвитку аграрної науки, зокрема в напрямках біологічних засад формування врожайності однорічних і багаторічних кормових культур, селекції рослин, кормовиробництва та забезпечення кормовим білком. Матеріали дисертації можуть бути використані в навчальному процесі при вивченні спецкурсів «Історія сільськогосподарської науки», «Історія науки і техніки», «Історія України», «Сільське господарство», «Рослинництво», «Кормовиробництво» тощо. Уточнені відомості про вченого можуть використовуватися при укладанні енциклопедій, біографічних довідників та ін.

Із вищезазначеного слідує, що обрана Бухтою Галиною Олександрівною тема наукового дослідження має комплексний характер і достатній рівень актуальності, а також вагомe теоретичне і практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація Г. О. Бухти «Академік НААН А. О. Бабич – вчений та організатор аграрного дослідництва в кормовиробництві України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» є завершеним, самостійним науковим дослідженням. Здобувачкою обґрунтовано актуальність дослідження, підтвержену результатом аналізу стану наукової розробки обраної проблеми.

Визначено мету дослідницького пошуку та конкретизовано задачі для її реалізації.

Вважаємо достатньо обґрунтованими методи дослідницького пошуку, які використовувалися і відповідають основним принципам історичного дослідження, забезпечують об'єктивність та неупередженість дослідницької позиції, цілісність та всебічність розкриття предмету дослідження.

У результаті проведеного дослідження визначено умовні періоди та основні етапи життєвого шляху й наукового становлення А. О. Бабича. На основі аналітико-синтетичного опрацювання опублікованих матеріалів та архівних джерел, які вперше введено до наукового обігу, розкрито особливості його наукової діяльності та ключові напрями дослідницької роботи. Виокремлено й проаналізовано фактори, що вплинули на формування його особистісних якостей, громадянської позиції та наукового світогляду.

Запропоновані авторкою наукові положення, узагальнення та висновки є обґрунтованими й переконливими.

Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Діяльність академіка НААН А. О. Бабича в галузі сільськогосподарської дослідної справи розглянута комплексно з урахуванням сучасних методологічних підходів української історіографії. Особливу увагу приділено його внеску в розвиток агробіологічних основ вирощування врожаю зернобобових і кормових культур, селекції рослин, а також у становлення інтенсивного кормовиробництва. Проведено всебічний історико-науковий аналіз наукових досягнень ученого, досліджено ключові напрями його діяльності, зокрема науково-методичну, педагогічну, організаційну та міжнародну складові. Визначено етапи життєвого і професійного шляху вченого.

Удосконалено підходи до аналізу та систематизації його наукової спадщини, зокрема в контексті методологічного, організаційного та міжнародного вимірів, що дозволило виокремити можливості її практичного застосування на сучасному етапі розвитку рослинництва і кормовиробництва.

У науковий обіг уведено нові, раніше не відомі або маловідомі архівні джерела з фондів державних архівів України. Подальшого розвитку набув напрям історичних досліджень, присвячених вивченню діяльності провідних науково-дослідних установ галузі та видатних постатей української сільськогосподарської науки.

У цілому, структура дисертації підпорядкована меті та відповідним дослідницьким задачам, зорієнтована на цілісне, взаємопов'язане висвітлення проблем, сукупність яких узгоджується з предметом дослідження. За основними результатами дисертаційного дослідження опубліковано 13 наукових праць: 5 статті у наукових фахових виданнях України та 8 публікацій у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура дисертації достатньо чітка та логічна. Зокрема, перший розділ присвячено історіографічному аналізу, обґрунтуванню методологічного інструментарію та огляду джерельної бази дослідження. Історіографічний аналіз засвідчив, що діяльність академіка НААН А. О. Бабича досі не була предметом комплексного наукового дослідження. Хоча виявлено низку праць, у яких прямо або опосередковано висвітлюється його наукова та організаційна робота, більшість із них подає матеріал фрагментарно та узагальнено. У другому розділі висвітлено формування особистості науковця, його творчі зацікавлення та ключові життєві орієнтири, простежено основні етапи його дослідницького шляху. Вчений заклав підвалини нового наукового напрямку, присвяченого вирішенню проблеми кормового білка, продовольчого й кормового забезпечення, який отримав визнання на міжнародному рівні.

У третьому розділі висвітлено результати дослідження агробіологічних чинників формування врожаю, проведених селекційних робіт зі створення сортових ресурсів, а також розроблення технологій інтенсивного виробництва кормів і білка відповідно до ґрунтово-кліматичних зон.

Четвертий розділ присвячено висвітленню результатів науково-організаційної, освітньо-педагогічної та популяризаторської діяльності А. О. Бабича. У ньому розглянуто його внесок в організацію аграрної науки, розвиток

міжнародного наукового співробітництва, а також становлення й еволюцію наукової школи під його керівництвом.

Усі вищевикладені висновки надають можливість зробити узагальнення про наступне: зміст дисертації Бухти Галини Олександрівни достатньо розкриває обрану тему й засвідчує про виконання поставлених завдань, а тому дисертаційну роботу можна вважати самостійною завершеною науковою працею, що засвідчує високий рівень фахової підготовки авторки за даною проблематикою.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

У дисертаційному дослідженні Галини Олександрівни Бухти «Академік НААН А. О. Бабич – вчений та організатор аграрного дослідництва в кормовиробництві України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» порушення норм академічної доброчесності не виявлено.

Оцінка змісту дисертації

Дослідження виконано на належному теоретичному рівні з наявністю повноти аналізу, досягнення мети через вирішення наукових завдань й обґрунтування практичного значення та відповідно є внеском у розвиток української історичної науки.

Дисертаційна робота відповідає вимогам щодо досліджень на здобуття наукового ступеня та оформлена згідно Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. Авторка обґрунтовано висвітлює наукові здобутки академіка А. О. Бабича, однак потребує додаткового узагальнення його внесок у світовий контекст розвитку кормовиробництва, зокрема через зіставлення з

напрацюваннями зарубіжних учених, що могло б поглибити наукову цінність дослідження.

2. Викликає науковий інтерес оцінка ефективності поєднання А. О. Бабичем ролей науковця, викладача і керівника. У роботі можна було б глибше проаналізувати, як адміністративне навантаження впливало на його наукову продуктивність.

3. У роботі доведено наявність наукової школи академіка А. О. Бабича, однак у подальшому варто розширити аналіз її концептуальних засад, меж впливу та спадкоємності.

Вказані зауваження і побажання можуть слугувати для подальшого відтворення результатів дослідження, їх оптимізації або розширення і не ставлять під сумнів отримані дисертанткою наукові результати й здобутки, мають дискусійний характер і є суто рекомендаційними.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Г. О. Бухти «Академік НААН А. О. Бабич – вчений та організатор аграрного дослідництва в кормовиробництві України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, яке виконане на належному науково-теоретичному рівні. Одержані в роботі науково-обґрунтовані висновки і положення розкривають життєвий шлях та наукову спадщину академіка А. О. Бабича та доповнюють інтелектуальну спадщину українського народу. Дисертантка володіє відповідними теоретико-методологічними і практичними знаннями з предмету дослідження, має здібність до об'єктивного аналізу історичних фактів, подій та явищ, високий науковий рівень самостійної роботи на належному фаховому рівні. Дисертаційна робота характеризується доступним викладом матеріалу, логічністю і чіткістю сформульованих положень та висновків. Результати наукового дослідження повністю відповідають меті й визначеним завданням. Отримані результати аналізу мають наукову цінність для подальшого

розвитку історії науки України, сільськогосподарської бібліографії тощо. Наявність апробацій теми в публікаціях авторки підтверджує її наукову актуальність, що була зrealізована у процесі оприлюднення основних результатів дослідження. У цілому, актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, постановка мети й визначення задач, обґрунтованість наукових положень і висновків, новизна і виклад результатів аналізу в дисертації засвідчують повноцінне виконання поставленого наукового завдання і повністю відповідають вимогам, що висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня «доктор філософії». Вищевикладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційна робота Г. О. Бухти «Академік НААН А. О. Бабич – вчений та організатор аграрного дослідництва в кормовиробництві України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» відповідає вимогам, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та Наказом МОН України від 12.01.2017р. №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

РЕЦЕНЗЕНТ:

**кандидат історичних наук,
старший дослідник,
завідувач сектору наукової
бібліографії та біографістики
Національної наукової
сільськогосподарської бібліотеки НААН**

Світлана НИЖНИК